

Del 01 Min mor Maria

Min mor Maria Ortler

Maria Ortler föddes den sjunde juli 1910 i en liten by i Sydtyrol som heter Prad am Stilfserjoch. Hon dog 97 år gammal i Innsbruck den 10 februari 2007.

Hon var en bland sex flickor och så fanns det också en pojke i familjen som hette Leo. Systrarnas namn var Emma, Filomena, Irma, Ida och Paula. Min morfar hette Josef Ortler men kallades alltid Peppi. Hans fru hette Maria och var född Hörmann. Min mor kallades för Maridl av sin familj och när hon föddes fanns det redan ett par flickor och en pojke i familjen så det gällde för henne att göra sig hörd. Det berättades att hon kallades för ”Gicker” som betydde tuppen för att hon alltid lät högst. En gång råkade hon ramla i en bäck som rann över tomten bakom huset. Hon drogs snabbt med vattnet och det var enbart tack vare att hennes syskon slog larm som man lyckades att lokalisera henne. Då hade hon redan passerat ett kvarnhjul och slagit sin näsa blodig och platt. Resten av livet så hade hon en liten lätt tillplattad näsa att bära. Jag vet inte så mycket om hennes uppväxt men det var självklart att alla arbetade i lantbruket med de olika sysslor som där måste göras.

Senare när hon hade åldern inne började hon arbeta på familjens hotell uppe på Stilfserjoch som servitris under sommarmånaderna. Resten av året fick hon ge sig hemifrån och ta tåget till Rom, Florens eller Milano och där söka sig anställning som barnflicka. Arbete fanns det gott om på den tiden men det var alltid ett äventyr och en oviss tillvaro innan man hade hittat en arbetsplats där man förhoppningsvis trivdes något så när. Hon hade en dag ledig i veckan och då kunde hon kanske träffa någon kompis som kom från samma by. Huvudgatan genom den lilla byn Prad leder till en dalgång som leder till Trafoi. Därifrån åker man

Prad am Stilfser Joch på 1950 talet – jag bodde där mellan 1949-52 först hos morföräldrarna och sedan hos mammas syster Irma och hennes man.

via 47 hårnålskurvor upp till Stilfserjoch som ligger ett stenkast ifrån berget Ortler som är den högsta toppen i Westalperna och är nästan 4000m hög.

På 2775 meters höjd över havet hade min morfar Josef Ortler varit med om att bygga ett stort hotell och värdshus. Han ägde det tillsammans med familjen Karner i Prad och skötte det ända fram tills några år innan han gick bort 1951. Han var en pionjär som gav sig på ett sånt projekt.

Alla medlemmar i Ortler familjen var på sommaren engagerade i arbetet på hotellet. Flickorna fick jobba som servitriser och tvätten från hotel- och restaurangverksamheten kördes varje dag med häst och vagn ned för berget till Prad för tvättning och mangling för att dagen efter köras tillbaka upp till Hotellet. Det var min morbror Leo som hade hand om körningarna.

Stilfserjoch eller Passo dello Stelvio ligger i Ortler Alpena i Italien mellan Stilfs i Südtirol och Bormio i provinsen Sondrio. Passet ligger ca 75 km från Bolzano och ca 200m från till Schweiz.

Min mor Maria Ortler som andra från vänster med sina arbetskamrater under en ledig stund.

Leo tog aldrig körkort eftersom han tyckte för mycket om att dricka vin. Det sades att när han skulle åka ned från Stilfserjoch med två hästar framför vagnen som var fullastad med smutstvätt och annat så kunde han lägga sig ovanpå tvätten och sova ut sitt rus. Innan dess hade han skruvat åt bromsarna på vagnen en aning så att det inte skulle gå för fort nedför den branta vägen. Det funkade rätt bra. Problemet var bara att när de hade nått dalgången som ledde ut till byn Prad så fick hästarna slita hårt för att dra vagnen som fortfarande var lätt bromsad. Det var säkert 10 km kvar till målet.

Hästarna visste var dom var hemma nånstans och kunde ställa sig utanför staldörren och vänta tills någon släppte in dom. Det kunde vara min morfar Josef, Leos far, som såg sin son fortfarande sova mitt i tvättvagnen där han hade legat hela natten insvept i en gammal filt. Då var det dags för en riktig utskällning. Det var livet på landet på den tiden. Självt tyckte jag bra om Leo som var ett riktigt original och alltid snäll mot mig.

Här sitter mamma på fotbrädet på en gammal bil och har två tredjedelar av livet framför sig.....

Min mor berättade att det var roligt när det kom mycket folk för att se på biltävlingarna varje år och att det var spännande att umgås med de på den tiden berömda racerförarna. På vintern när hotellet på Stilfserjoch var stängt på grund av att den flera meter snötäckta vägen inte plogades förrän på senvåren så fick flickorna som jag tidigare nämnt söka jobb ”nere” i Italien.

Stilfserjoch vid sommarens stora biltävling

Varje sommar kördes en berömd biltävling upp till Stilfserjoch på trettioalet och även Giro di Italia drog från och med 1953 genom Prad och upp till Stilfserjoch och vidare. På andra sidan bergspasset åker man in till Schweiz och den andra vägen leder även till Milano. Från juni till september varje år är det numera ett populärt skidåkningsparadis för turister.

När min son Leon som föddes 1971 var ca. 4-5 år gammal åkte vi tillsammans med min kusin Werner från Prad upp till Stilfserjoch. För mig var det första gången jag fick uppleva den resan.

Leon Ortler på väg mot Passo dello Stelvio ca 1976

Min morfar och mormor på deras bröllopsdag i Innsbruck

Min morfar Josef Ortler föddes 19 sep 1873 i Agums, en liten by nära Prad och gifte sig den 10 jan 1905 med min mormor Maria Hörmann som föddes i Latsch som låg nån mil från Prad den 2 december 1876.

Namnet Ortler har funnits i många generationer i den delen av Sydtyrolen som numera ligger i norra Italien. Familjen Ortlers familjevapen härstammar från 1595 och då tilldelades familjen Ortler uppgiften att ha hand om postväsendet i denna del av landet. En sannerligen ansvarsfull uppgift. Ortler Dominik omnämndes redan 1595 och hans vapensköld visar att han hade hand om postväsendet i Trafoi som ligger vid foten till Stilfserjoch som på italienska döptes till Passo dello Stelvio.

Ortlers familjevapen med berget Ortler och ovanpå tre posthorn och en cylinderhatt med plyschfanor runtomkring som symboliserade Postmästarens klädsel och status.

Min mamma var glad när hon kunde lämna byn för gott för att hon drogs till staden Hon hade hittat ett jobb i staden Meran som inte var mer än fem mil från Prad.

Där träffade hon sen sin blivande man som hette Johan Wegleiter. Han var en gladlynt människa och förutom att han såg bra ut så var han en sällskaplig och positiv man.

Min halvbror Hansi föddes 1936 i Meran. Mamma jobbade på ett värdshus som ägdes av en släkting till hennes man Johan Wegleiter som själv arbetade som rörmokare. Det var nu inte lika gott om jobb längre och dessutom så skulle han göra militärtjänst i Italien. Johan var inkallat till de italienska försvaret under två år och under den tiden var han mesta tiden placerat långt bort från Meran så de träffade inte varandra speciellt mycket. Det var ganska långt från Sicilien till Meran så det blev inte så många hemresor på den tiden.

Maria och Johan Wegleiter vid sitt bröllop 1935 i Meran

Kort tid efter att Johan hade avslutat militärtjänsten kom Hitler och Mussolini överens om vad som skulle ske med den tyskspråkiga befolkningen i Sydtyrolen. Det utmynnade i en så kallad "OPTION". Det var en spännande tid i Sydtyrolens historia. Under en två månaders period fick den tysktalande befolkningen bestämma sig för att endera flytta till Tyskland eller stanna kvar och förlora alla minoritetsrättigheter de hade. 85-90% av befolkningen röstade för att flytta och 75 000 Sydtyrolare lämnade under de närmaste åren landet. Efter krigsslutet så återvände dock 55 000 till Sydtyroenl.

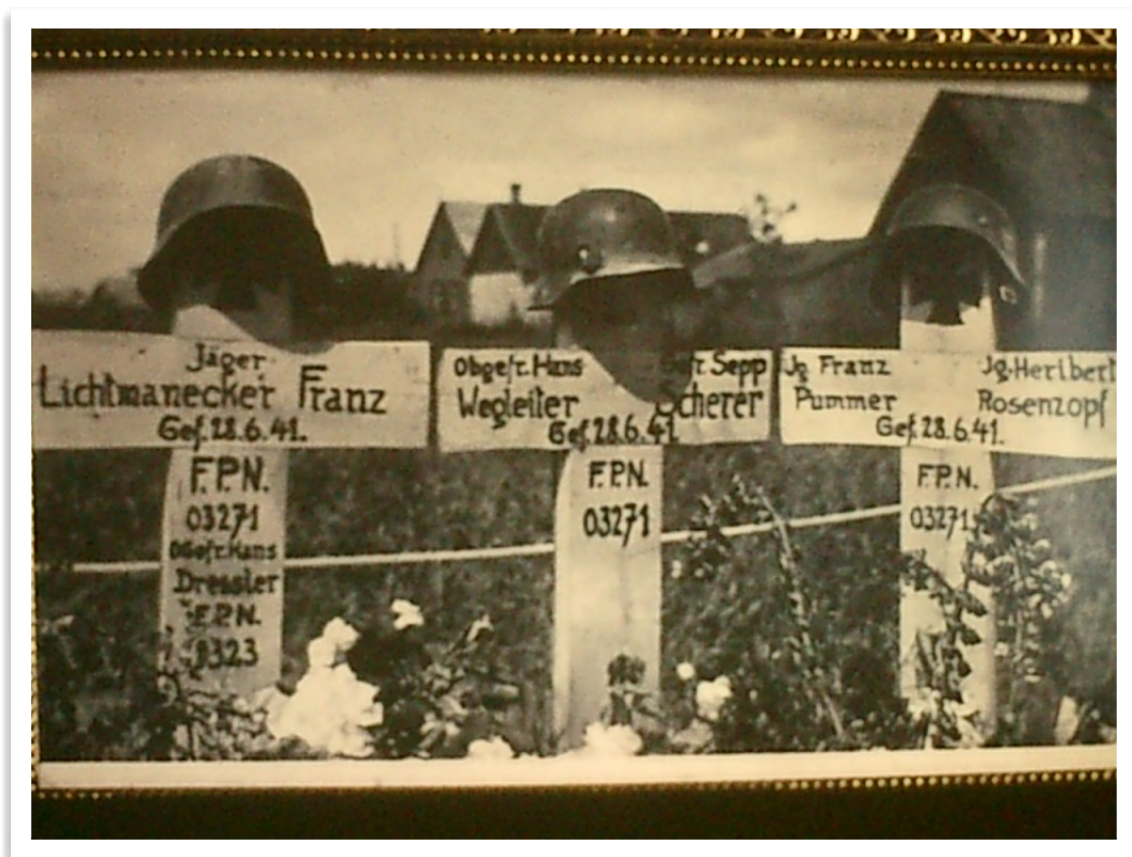
Bland de första som anmälde sig till utvandring var min mammas familj på grund av att det inte fanns arbete i Meran. I januari 1940 gick tåget till Steinach am Brenner som låg ett stenkast från gränsen mellan det av Tyskland ockuperade Österrike och Italien.

Mamma berättade att när de efter tågresan från Meran till Steinach som inte tog längre än en timme anlände dit och lämnade tåget hörde de att någon skrek ut högt Johan Wegleiters namn. Han var van från sin militärtjänstgöring att svara tillbaka med hög röst och skrek "Hier". Det visade sig då att han omedelbart fått en inkallelse till tysk militärtjänstgöring. Det andra världskriget hade börjat i september 1939 och Adolf Hitler behövde soldater. Eftersom det var känt att Johan Wegleiter efter flytten skulle bli tysk medborgare och dessutom hade en tvåårig militärutbildning bakom sig var han mer än välkommen att ingå i "Die Wehrmacht". 1938 hade Österrike genom

”Anschluss” anslutit sig till det tyska riket. Så Johan fick hjälpa till med inflyttningen och redan ett dygn senare måste han ta tåget och inställa sig på hemlig ort för att göra sig redo för det kommande kriget. Min mor blev ensam kvar med sin son Hansi i Steinach men trivdes inte alls i denna håla. Hennes man kom en enda gång hem för några lediga dagar och det var allt hon fick se av honom innan han i juni 1941 dog i kriget. Vad jag vet så var han bland annat med i Grekland-fälttåget i april 1941 och två månader senare omkom han i Rigatrakten i samband med Operation Barbarossa när tyskarna på sin väg in i Ryssland skulle passera en bro som samtidigt sprängdes i luften. Tyskland anföll Sovjetunionen den 22 juni 1941 och gjorde det med fyra och en halv miljon soldater längs en 2900 km lång gräns.

Under hela min uppväxt stod en liten tavla med en bild på hans gravkors bredvid mammas säng på nattduksbordet.

Jag har ofta undrat var exakt hans grav låg och en gång när jag var barn så fick jag för mig att jag skulle tillverka en krans som skulle kunna läggas på hans grav. Det slutade med att jag satt på köksgolvet och försökte få ihop en krans av toalettpapper men lyckades inget vidare med det projektet. När mor kom in såg hon att jag satt och slösade en massa dyrbar toalettpapper i onödan. Det hjälpte inte så mycket när jag förklarade vad jag höll på med utan jag fick linda upp hela fina kransen igen så att pappret kunde användas till det gamla vanliga, nämligen att torka ändan med. Den 5 mars 1941 föddes min halvsyster Herta i Steinach am Brenner. Hennes far hade 9 månader tidigare varit hemma på permission några dar och senare via brev fått reda på att han hade fått en dotter men lyckades tyvärr inte träffa henne innan han dog.

Johan Wegleiter ligger begravnen nånstans nära Riga där han stupade 28 juni 1941. Han fick aldrig se sin dotter som redan var 4 månader gammal.